

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „АРХИВИСТИКА И МЕТОДИКА
НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ИСТОРИЯ“

АВТОРЕФЕРАТ
на
ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

АРХИВНОТО НАСЛЕДСТВО НА ЖЕНИТЕ
ХУДОЖНИЧКИ,
СЪХРАНЕНО В ЦДА (1896–1945)

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“

Докторант: Рамона Валентинова Димова
Научен ръководител: проф. д-р Андриана Нейкова

София, 2020

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита на заседание на катедрата „Архивистика и методика на обучението по история“ при историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (София, България), което е проведено на 4 февруари 2020 г.

Дисертацията е с обем 187 страници и съдържа три глави, въведение и заключение, както и 14 страници библиография от 202 заглавия и източници (58 извора, 124 монографии и статии, от които 180 заглавия и извори на кирилица и 6 на латиница, 14 интернет базирани източника). В допълнение е представен списък на използваните абривиатури – 3 страници.

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на 11 май 2020 г., вторник, от 14:30 ч. в Огледална зала на СУ „Св. Климент Охридски“ на заседание на научно жури в състав:.....
.....
.....
.....

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в отдел Административно обслужване на ИФ при СУ „Св. Климент Охридски“.

СЪДЪРЖАНИЕ

I | ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1.	АКТУАЛНОСТ НА ТЕМАТА И СЪСТОЯНИЕ НА ПРОУЧВАНИЯТА	5
2.	ЦЕЛ, ЗАДАЧИ И ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ	7
3.	МЕТОДОЛОГИЯ, МЕТОДИЧЕСКИ ИНСТРУМЕНТАРИУМ, ПОДХОДИ И ТЕРМИНОЛОГИЯ	9

II | СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1.	Увод	11
2.	I глава. АРХИВНИТЕ ФОНДОВЕ НА ЖЕНИТЕ ХУДОЖНИЧКИ В БЪЛГАРСКИТЕ АРХИВИ КАТО БАЗА ЗА НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	11
3.	II глава. ПРОФЕСИОНАЛНАТА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ЖЕНИТЕ ХУДОЖНИЧКИ В СФЕРАТА НА БЪЛГАРСКОТО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО (ПО АРХИВНИ СВИДЕТЕЛСТВА)	13
4.	III глава. ДОКУМЕНТАЛНИ СЛЕДИ ОТ ДРУГИ АРХИВОХРАНИЛИЩА, ДОПЪЛВАЩИ РАЗГЛЕЖДАНИЯ КОМПЛЕКС ОТ ЛИЧНИ ФОНДОВЕ В ЦДА	14
5.	ЗАКЛЮЧЕНИЕ	15
6.	ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ	15

III | ЗАКЛЮЧЕНИЕ

17

IV | ОСНОВНИ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

19

V | СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

20

© Рамона Валентинова Димова

София, 2020

I | ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. АКТУАЛНОСТ НА ТЕМАТА И СЪСТОЯНИЕ НА ПРОУЧВАНИЯТА

Темата за мястото на жената в българското общество през последните десетилетия намира все повече изследователи. Част от въпросите, които си задаваме и са свързани с еманципацията на жената у нас, могат да намерят своя отговор, поне в исторически план, не къде да е, а тъкмо в Националния архивен фонд.

Това е и мястото, където може да се открие много друга информация спрямо интересите на търсещия. Например – за любителя на изкуството НАФ е един от най-големите пазители на художествено богатство в страната. За съжаление, в по-голямата си част то остава невидимо, защото липсват достатъчно човешки, времеви и финансов ресурс, чрез които да бъдат създадени необходимите справочници и да бъдат дигитализирани произведенията на изкуството. Не на последно място тази трудоемка задача е добре да бъде плод на сътрудничество между специалистите на архивното дело и историците на изобразително изкуство. Благодарение на натрупаните изследвания от дейността на работилите и в двете полета на изява¹, днес имаме създадена стабилна база, на която

¹Кузманова, Мария. История на архивите и организация на архивното дело в България. София, 1966; Нейкова, Андриана. Архиви и общество. София, 2007.; Кочанкова, Анна. Българско документално наследство: Архиви и институции на паметта. София, 2013; Тодоров, Юри. Електронни документи и архиви. – История, №1, 2005, 42–56; Пенджекова-Христева, Русалена. Личният архивен фонд и параметрите на документалното наследство – предизвикателство за изследователя. – В: 60 години български университетска архивистика и 10 години специалност „Архивистика и документалистика” в Софийския университет „Св.

да стъпим. Доброто познаване на това как е функционирал и функционира и сега държавният апарат (какви са документите, които се генерират през него), особеностите при комплектуването на фондовете от личен произход, създадените до момента пътеводители, обзори, прегледи и не на последно място – наличието на ИСДА, са онези предпоставки, които правят възможно да се мисли, че един ден в недалечното бъдеще осветяването на художественото наследство, пазено в НАФ, ще стане реалност.

Разгледаната в дисертационния труд тема за жената художник е своеобразен подстъп в посока събирането, систематизирането и правене достъпно, ако не в цялост на документалното художествено наследство на страната, то поне на част от него. За мястото на българката в обществото е писано², както и за реализацията ѝ като художник. Към настоящия момент не малко имена на „забравени“ или въобще незапомнени художнички е включил в научно обръщение

Климент Охридски”, Т. П. Университетски четения по архивистика. София, 2013, 65–86; *Русинова, Евгения*. Рецепцията на жените художнички в българската преса между двете световни войни. – В: Изкуствоведски четения. Автори, течения, взаимодействия. София, 2016, 323–331; *Георгиева, Милена*. „Женският въпрос” в карикатурите на в. „Българан” (1904–1909) – сексизъм или страх – В: Жените в българската литература и култура. София, 2018, 380–400; *Генова, Ирина*. Присъствия/Отсъствия. Художнички и архитектки в модерното изкуство на България. София, 2006. и др.

²*Даскалова, Красимира*. Женски движения и феминизми и производството на знание за втората половина на ХХ век. – В: Жените в българската литература и култура. София, 2018, 31–47; *Даскалова, Красимира*. Към историята на Социалните движения в България: Българските феминизми (1857–1944). – В: Университетска библиотека. Културата: граници и съседства. София, 2005, №441, 301–334; *Даскалова, Красимира*. Жени, пол и модернизация в България, 1787–1944; Още по темата *Славова, Корнелия*. За българския феминизъм в/като превод. – В: Жените в българската литература и култура. София, 2018, 11–30. и др.

Пламен В. Петров³. С реализирането на проекта „Свободният избор. Първите жени художнички 1878–1912” той обърна внимание на авторки, които са започнали своята творческа дейност от Освобождението до 1912 г. Другият изследовател, който сериозно е навлязъл в темата, е Милена Балчева⁴. Тя разглежда периода от края на 20-те години и работи предимно с художнички от 30-те години на ХХ век.

Равносметката е, че все още не е създаден цялостен разказ за жената художник в България от 1878 г. до наши дни.

2. ЦЕЛ, ЗАДАЧИ И ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

Основната цел на настоящия дисертационен труд е да се проучи и представи от извороведска и историческа гледна точка уникалният документален корпус на жените художнички, съхраняван понастоящем в Централния държавен архив. Същият обхваща авторки, които живеят, учат и постигат творческата си реализация в периода от 1896 г. до 1945 г. За долна времева граница се приема 1896 г., когато е създадено Държавното рисуwalно училище (днес Национална художествена академия), с което се поставя началото на профилираната художествена подготовка в България. Годината 1945 г. е обвързана с политическите промени, които настъпват след края на Втората

³Петров, Пламен. За цар Фердинанд, княгиня Мария Луиза, техните наследници и страстта към изкуството. Изкуството и легитимацията на властта. – В: Сборник доклади от Четвъртата национална среща на музеите „Съхраняването на националната идентичност и музеите в България като част от устойчивото развитие“. Велико Търново, 2018, с. 238–250.

⁴Балчева-Божкова, Милена Димитрова. Жените художнички в българското изкуство през 30-те години на ХХ век. София, 2015. сл. (дисертация) Изказвам благодарност на госпожа Балчева-Божкова, че ми позволи да използвам проучването ѝ.

световна война и налагат нов модел на организация на художествения живот в страната.

Във връзка с това си поставям да реша няколко изследователски задачи. Първо да уточня типологията на фондовете на жените художнички, а именно: *фонд от личен произход* – съвкупност от документи, свързани с живота и дейността на отделно лице; *семеен фонд*, който, включва документи на членовете на дадено семейството; *родов фонд*, формирал се в резултат от дейността на представители на един род, но не на повече от три поколения по сребрена линия. Втората задача е да проуча документалния състав на отделните фондове въз основа на сегашната типова, но примерна, класификационна схема на държавните ни архиви, за да се открият специфични видове документи, характерни за художниците. Като трета задача пристъпвам към посочване на други архиви и фондове – учреденски и лични, в които логично се съдържат документи, допълващи данните за жените художнички, които имат лични фондове в ЦДА. Накрая, но не по значение, представям конструкцията на *личен архивен фонд – документални следи*, приложима към всеки художник като обект на историческо проучване.

Отговорите, изведени от решаването на поставените задачи, ще позволят да се очертае пътя за прогнозиране, системно издирване и откриване на документални свидетелства, допълващи личните фондове на визираните художнички, като предпоставка за интердисциплинарни научни изследвания в съвременната хуманитарна област.

Към настоящия момент граничното поле между изобразителното изкуството и архивното дело е слабо разработено у нас и с представения труд ще се даде възможност на специалистите от двете полета за изява – да намерят по нещо

ново и полезно, подпомагащо процеса на тяхната работа. Надявам се един от резултатите да е създаване и представяне в бъдеще на по-разширен разказ за художничка, за която все още не е бил създаден монографичен труд. Не на последно място по-важност като очакван резултат е настоящата дисертационна разработка да подпомогне и въобще да се превърне в мотив за съставянето на разгърнат опис на фондовете на всички жени художнички в НАФ. В следствие да бъде направено същото с документалните масиви и на мъжете художници.

Събирането и оглеждането на материалите ще разкрие съществуването на документални следи - както във фондовете на художниците, така и в други, оставени вследствие дейността на авторите. И още – ще направи работата на специалисти като изкуствоведите много по комфортна и ползотворна. Не по-малко важен резултат, който се очаква, е направеното разглеждане да спомогне работата на колегите архивисти в изготвянето на различни по вид справочници. Те ще бъдат съобразени със спецификите на фондовете на жени художнички, в които често се съдържат оригинални художествени материали и такива, касаещи голямата тема за феминизма в България и еманципацията на жената в едно патриархално общество.

3. МЕТОДОЛОГИЯ, МЕТОДИЧЕСКИ ИНСТРУМЕНТАРИУМ, ПОДХОДИ И ТЕРМИНОЛОГИЯ

При решаване на поставените задачи първо се пристъпва към посочване на архивните фондове, обекти на изследване. Следващият етап от работата включва запознаване с историята на фонда, фондообразувателя и съдържанието на инвентарния опис на всяка една от авторките. След като се проучат подробно документите на художничките, на базата на

рубриките в класификационната схема се прави сравнение между видовете документи във фондовете. Изводите от тава занимание дават възможност да се направят предложения, целящи улесняване работата на потребителите на архивното богатство в ЦДА. Не на последно място през евристичния подход се прави опит да се съберат документални следи от други фондове и архиви в мрежата на ДАА и извън нея, и на базата на тях да се създаде разширен разказ за живота и творчеството на една художничка.

Тук трябва да се изтъкне, че в работата се използват предимно архивни източници. На първо място това са фондовете на жените художнички. Освен с тях, се работи с учрежденски и с лични фондове на кръга от авторки. Търсят се материали извън мрежата на държавните архивите, като се проверяват фондове в други архиви, галерии, библиотеки и пр. Работи се с издания от периодичния печат от национално и местно значение.

II | СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Дисертацията е с обем 187 страници и съдържа три глави, въведение и заключение, както и 14 страници библиография от 202 заглавия и източници (58 извора, 124 монографии и статии, от които 180 заглавия и извори на кирилица и 6 на латиница, 14 интернет базирани източника). В допълнение е представен списък на използваните абривиатури – 3 страници.

1. УВОД

В увода е изложена основната цел на предлаганата дисертационна разработка и са очертани задачите, които ще се решат за нейното постигане. Тук са въведени и проблемите, свързани със състоянието на изследваната тема. Посочва се избраният методологически инструментариум и подход.

2. I глава. АРХИВНИТЕ ФОНДОВЕ НА ЖЕНИТЕ ХУДОЖНИЧКИ В БЪЛГАРСКИТЕ АРХИВИ КАТО БАЗА ЗА НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

В увода към първа глава се прави преглед на събитията от момента, в който на 18 април 1952 г. е обнародвано Постановлението на Министерски съвет (ПМС) №344 за одобряване на Правилника за организация на архивите при учрежденията, организациите и предприятията и се поставя началото на архивното дело у нас. Чрез прегледа се цели да бъде изяснено как възниква, какво представлява и с какви материали се попълва Националният архивен фонд. Изяснява се и функцията на Централния държавен архив като част от

дирекцията на Държавна агенция „Архиви”, през която се издирват, комплектуват, регистрират, обработват, отчитат, съхраняват и опазват документите от национално значение. След увода са представени две части. В първата – *„Личните архивни фондове: нормативно-методическа уредба, типология и фондиране”*, се разглежда процесът, през който се преминава, докато документалният масив се превърне в архивен фонд. От избора на лицето, чието наследство е определено да попълни НАФ, през трите етапа на научно-техническата обработка до момента, в който документите стават достъпни за читателя. Включени са пояснения за справочниците, които се изготвят или могат да бъдат изготвени, както по време на обработката на документите, така и след като фондовете са вече сформирани.

Във втората част – *„Преглед на архивните фондове на жените художнички, фондообразуватели на ЦДА”*, се посочват 11-те фонда от личен произход и 2-та семейни фонда, които се съхраняват в ЦДА. При тяхното представяне е избран за водещ признак номерът, под който е заведен фондът. Първо са изброени тези от епоха „К”, след което и останалите. Освен жените, които са част от двата семейни фонда, е посочен и този на Мара Цончева, който все още не е обработен. При разглеждането на художничките се извеждат следните характеристики: номер на фонда, име на фондообразувателя, брой описи, брой на архивните единици и се представя кратка справка за историята на фонда. Включените авторки са: **Ф.807К** Койчева, Диана Кънева (1905–1958), **Ф.844К** Савова-Ненова, Екатерина (1901–1980), **Ф.849К** Консулова-Вазова, Елисавета (1881–1965), **Ф.917К** Златарева, Бинка Манолова (1891–1972), **Ф.1283К** Конова, Дора (Тодорка К. Василева) (1893–1971), **Ф.1785К** Генадиева, Василка Павлова (1905–1973), **Ф.2009К** Немска, Марсел Форне (Марсел Форне-Немска) (1908–1997),

Ф.2015К Ганчева, Невена Димитрова (1897–1983), **Ф.782** Васка Емануилова Игова (1905–1985), **Ф.1347** Вазова-Николова, Бинка Борисова (1909–2007), необработен **Ф.729** Цончева, Мара Василева (1910–1989), **Ф.77К** Семейен фонд Радеви, Симеон и Бистра (1879–2010), **Ф.2013К** Семейен фонд Гошеви, Иван и Кина (1886–2006).

3. II глава. ПРОФЕСИОНАЛНАТА РЕАЛИЗАЦИЯ
НА ЖЕНИТЕ ХУДОЖНИЧКИ В СФЕРАТА НА
БЪЛГАРСКОТО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО
(ПО АРХИВНИ СВИДЕТЕЛСТВА)

Втора глава е представена в две части. В първата – *„Актуализиране на историческите справки на жените художнички – фондообразуватели в ЦДА”*, за всяка една от авторките е изготвена просопографска справка. Тя включва данни от документите в техните фондове и информация от други архивни източници (архиви извън мрежата на ДАА), статии, каталози, монографии и др. Разказът надскача и допълва историческата справка.

Във втората част – *„Класификационната схема и съставът на проучените лични фондове като универсален модел”*, се разглеждат обстойно документите, които са съставна част от фондовете на жените художнички. През рубриците на класификационната схема се представят и съпоставят наличните типове документи. Целта е да се посочат някои особености, характерни за архивното наследство на авторките. През тези особености, характерни и за фондовете на художниците въобще, могат да бъдат посочени признаци, на базата на които да бъде работено по създаването на справочници. Например, справочник с всички фондове, в които има запазени оригинални

произведения на автори, комплектувани от ЦДА. На същия принцип може да бъде събран, описан и представен и фотографският материал, в който има снимки, свързани с подготовка и реализация на художниците, както в страната, така и извън нея.

4. III глава. ДОКУМЕНТАЛНИ СЛЕДИ ОТ ДРУГИ АРХИВОХРАНИЛИЩА, ДОПЪЛВАЩИ РАЗГЛЕЖДАНИЯ КОМПЛЕКС ОТ ЛИЧНИ ФОНДОВЕ В ЦДА

Третата глава започва с увод, в който са посочват някои от основните архивохранилища, където изследователят на изобразителното изкуство е добре да погледне, когато започне да работи върху даден художник. Това са ДА – София, Ф. 1047К Държавна художествена академия – София (1896–1944); главните (матрикуларните) книги на Националната художествена академия, съхранявани в Ректората на учебното заведение; вътрешно-ведомственият архив при Съюза на художниците в България, където се създават и пазят досиета на всички художниците от основаването му през 1944 г.; двата фонда на съюза в ЦДА – Ф.567К Съюз на художниците в България (1931–1944) и Ф.133 Съюз на българските художници (СБХ); фонд „Изкуствознание”, опис 1, Сбирка XIII в Научния архив към Българската академия на науките; деветте пътеводителя, носещи заглавието „Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранени в БИА”, част от колекцията на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий” в София; фондовете в ЦДА: Ф.538 Национална художествена галерия (НХГ), Ф.1667 Национална галерия за чуждестранно изкуство (1985–) и Ф. 1555 Национална галерия за декоративно-приложно

изкуство; музеите и по-конкретно художествените галерии; и не на последно място – периодичният печат през активните години на жените художнички.

В *„Значение на метода „архивна евристика“ за цялостното проучване на архивното наследство на отделните лица, семейства и родове”* се проследява в кои от изброените лични и учреденски фондове, в и извън мрежата на държавните архиви, има запазени документални следи, останали от живота и творчество на Екатерина Савова-Ненова. В частта от главата, озаглавена *„Животопис на Екатерина Савова-Ненова по данни от фондове, намиращи се в българските архиви”*, на базата на информацията от документите в нейния фонд, както и на данните, открити чрез подхода на архивната евристика, е създаден разширен разказ за художничката. Нейният житейски и творчески път към настоящия момент не са били обект на специално изследване.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В Заключението са представени някои наблюдения, които са направени въз основа на вече събраната и анализирана информация за архивното наследство на жените художнички. Изказано е мнение за значимостта на темата, интердисциплинарната работа и на последно място за това, че някои от наложените схващания за мястото на жената художник подлежат на преразглеждане.

6. ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ

Библиографията е побрана в 14 страници, а общият брой на цитираните заглавия и извори е 202. В структурно отношение

тя е систематизирана в два големи дяла – извори и публикации. Използваната изворова база включва цитиране на лични и учрежденски фондове в мрежата на държавните архиви и извън нея, и нормативни документи. В публикации са подредени заглавия на статии, студии, монографии и каталози. Общият брой цитирани извори е 58. В групата на публикациите са цитирани 144 заглавия.

III| ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Мястото на архивознанието в историческото познание за личности и процеси в България все още до голяма степен е маргинализирано. Въпреки това, макар и често пъти недооценявано, то продължава да има първостепенно място в работата на хуманитаристиката – в изследванията си историци, музиковеди, литературоведи, киноведи, изкуствоведи и редица други остават дълбоко свързани с архивистиката. А предложеното в дисертационния труд разглеждане на фондовете на жените художнички в ЦДА е еднозначно свидетелство за това.

Темата за жените художнички, както отбелязахме и в самото начало, до този момент не е била обект на самостоятелен архивистичен коментар. Поради тази причина много от детайлите, разгледани във втора глава, могат да се приемат като неща по подразбиране или като маловажни. Практиката ми в областта на изобразителното изкуство ме е научила да не подценявам никой детайл, защото това поле на изява е пълно с на пръв поглед разпознаваеми неща, зад които се крият множество неясноти. Трудно човек се учи да разпознава оригинала от фалшификата, трудно допуска, че творчеството на художниците може да бъде многолико и това често води до грешки, които той прави, а след него мнозина репродуцират. В този изпълнен с препратки и заблуди свят един от добрите ориентири, който е в помощ на изследователя, е работата с документите, познаването на които ни помага да си спомним „забравени”, а и незапомнени автори.

Жените художнички, които имат фондове в ЦДА, не са сред онези, които могат да бъдат определяни като „забравени”.

Въпреки това, очаквано или не, голяма част от тях не са били обект на сериозно научно изследване. Изкуствоведите са писали за една или друга, но в голяма степен те остават непознати. Колкото и малко да знаем за тях, все пак, ако имаме необходимост, можем да влезем в ЦДА и да намерим информация. Докато има много други, за които към настоящия момент не се знае нищо. Тези автори се превръщат в едни от големите ни предизвикателства. Техният значим брой показва, че ние не познаваме миналото си. Това често води до погрешни обобщения и изковаването на парадигми, които подлежат, ако не на отхвърляне, то на ревизия и преосмисляне.

В обобщение на всичко казано ще изтъкна, че поради естеството на професионална реализация на жените художнички, дори само в рамките на техните фондове в ЦДА, се разкриват десетки техни творчески постижения – рисунки, графики, живопис и пр. В повечето случаи това е художествен материал, който към настоящия етап на изследване остава непознат не само за публиката, но и за изследователите на българското изкуство. Ето защо осветяването на това архивно богатство е значим принос, въвеждащ важни явления в историческия ход на развитието на националната ни пластическа култура. От друга страна това подсказва и нещо много важно – нуждата от интердисциплинарен подход при работата с личните архивни фондове. Подход, който да осигури възможност за производство на изпълнени със съдържание разкази за българката култура. Разкази, от които в днешния глобален свят всички ние имаме все по-голяма нужда.

IV | ОСНОВНИ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Основните приноси на дисертационния труд са, че в него за първи път:

1. са събрани и обособени на едно място всички лични фондове на жени художнички в ЦДА, представлящи авторки, започнали своята реализация в периода от 1896 г. до 1945 г.;
2. е направен детайлен преглед на типовите документи във фондовете на жените художници по рубриките на класификационната схема и са посочени някои особености на съхраняваните материали, които могат да бъдат използвани като признак за изготвяне на справочници;
3. е направен преглед на документалното наследство на Екатерина Савова-Ненова, като през информация от него са потърсени документални следи в други лични и учреденски фондове, останали в следствие на житейската и творческа реализация на авторката;
4. е направен опит да се създаде цялостен разказ за живота и творчеството на художничката Екатерина Савова-Ненова, като той е изграден на базата на информацията от документите от нейния фонд, както и от други архивохранилища в мрежата на държавните архивите и извън нея, библиотеки, художествени галерии и др.;

V | СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Статии

1. Периодичният печат: „забравеният архив” на жените-художнички в България – В: Университетски четения по архивистика., Т. VII, София, 2019, 260–266.
2. Типология и състав на архивните фондове на жените-художнички, съхранени в ЦДА. – В: Университетски четения по архивистика., Т. VI, София, 2018, 221–227.
3. Съставяне на архивен справочник с биографични справки на жените-художнички въз основа на главните книги в Държавното рисувално училище и Художествено-индустриално училище. – В: Университетски четения по архивистика., Т. V, София, 2017, 251–258.
4. Изгубеното знание за живота и делото на Сирак Скитник в Българските архиви. – В: Университетски четения по архивистика., Т. IV, София, 2016, 243–247.
5. Една от забравените. За живота и творчеството на Ружа Ракилова. – В: Изкуствоведски четения 2017. Пресичане на границите в изкуствата: Модерно – постмодерно. София, 2018, 270–280.

6. Власт и изкуство. Или защо/как възниква днешната Национална художествена академия. – В: Държавната идея в модерната епоха. София, 2018, 66–72.

© Рамона Валентинова Димова

тираж: 15 броя

София, 2020